

KRIPTOVALUTE I IGRE NA SREĆU

UVOD

Već više od deset godina pažnju finansijskopravne javnosti sve više zaokuplja pitanje kriptovaluta. Riječ je o digitalnom novcu koji se pojavljuje u nekoliko desetaka različitih vrsta od kojih su svakako najznačajnije bitcoin kao najpopularnija kriptovaluta. Zadnjih godina kao digitalna verzija novca spominje se i digitalni euro koji bi bio pod kontrolom Europske središnje banke. O digitalnom euru govori se kao o potencijalnom novcu središnje banke u digitalnom obliku koji bi bio namijenjen građanima i poduzetnicima kao sredstvo plaćanja. U tom smislu, postojeće okolnosti ukazuju na daljnji razvitak tržišta digitalnog novca (prije svega, kriptovaluta) pri čemu postoji velika neizvjesnost kada se govori o mogućim pravcima i dinamici njihova daljnjeg razvitka, naročito zato jer ne postoji finansijskopravna regulativa materije kriptovaluta. Naime, iako se kriptovalute izuzetno ograničeno mogu koristiti kao sredstvo razmjene (plaćanja) za isporučena dobra i usluge (npr. u Hrvatskoj jedan poznati trgovački lanac dozvoljava korištenje kriptovaluta prilikom online trgovine), mnogi investitori kriptovalute gledaju kao zanimljiv ulog koji na duge staze može povećati vrijednost njihove imovine.

JAVNO SAVJETOVANJE NA RAZINI EU O RAZMJENI INFORMACIJA O KRIPTOVALUTAMA

Pravna regulativa koja bi se bavila pitanjem kriptovaluta gotovo da ne postoji, izuzev dijelom u pitanjima koja se bave sprječavanjem pranja novca i financiranja terorizma. Razlog tome je spoznaja o povećanom korištenju kriptovaluta u nezakonite odnosno kriminalne svrhe (npr. nezakonito stečeni novac ulaže se u kriptovalute), kao i učestali pokušaju prisilne naplate u slučaju hakerskih napada.

Povrh toga, porezna vlast raspolaže ograničenih informacijama o korištenju kriptovaluta što dovodi do gubitka potencijalnih poreznih prihoda. Čak i ako bi porezna vlast raspolagala informacijama o kriptovalutama, dodatni problem, s obzirom na izražene oscilacije na tržištu kriptovaluta, predstavlja utvrđivanje njihove vrijednost odnosno moguća realizirana odnosno moguća nerealizirana kapitalna dobit. Dodatno, stvaranje kriptovaluta (rudarenje) u bitnome ima obilježja gospodarske aktivnosti koja može imati odgovarajuće porezne posljedice. Zato se ukazuje kako stvaranje kriptovalute porezno treba promatrati kao stvaranje bilo kojeg drugog gospodarskog dobra. Nadalje, postavlja se pitanje *online* razmjene putem koje novac može biti razmijenjen za neku kriptovalutu odnosno neka kriptovaluta za novac (po načelu „kupi i prodaj“) što se, u osnovi, promatra kao gospodarska aktivnost s mogućim poreznim posljedicama. Na tom tragu su i aktivnosti ATM uređaja na kojima se kriptovaluta može isplatiti u gotovini, što se također promatra kao gospodarska aktivnost.

Potaknuta tim i takvim poreznim dvojabama, Europska komisija 2021. godine započela je s javnim savjetovanjem o mogućem širenju primjene postojeće *Direktive (EU) br. 2011/16 o administrativnoj suradnji na području izravnog oporezivanja*. Ide se za tim da se osigura proširena razmjena informacija na području oporezivanja koja bi uključivala i podatke o kriptovalutama. Odgovarajućim zakonodavnim promjenama htjelo bi se „priskrbiti poreznoj vlasti informacije koje će dozvoliti primjereno oporezivanje dohotka i prihoda povezanih s novim sredstvima plaćanja i investicijama, naročito u svezi s kriptoinovinom odnosno e-novcem. Također bi se osigurala konzistentnost s postojećim aktivnostima na razini EU, poput *Digital Finance Strategy* prihvaćene 24. rujna 2020. i prijedloga Uredbe o tržištima kriptovaluta (Regulation on markets in Cryptoassets, MICA) od 24. rujna 2020. , kao i buduće zakonodavne inicijative o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma“. Ako bi se spomenuta uredba stvarno i donijela u dogledno vrijeme (spominje se 2023. godina), omogućila bi bolju zaštitu potrošača i uspostavljanju konkretnijih pravnih okvira na jedinstvenom europskom tržištu.

Ovisno o rezultatima javnog savjetovanja, Komisija može donijeti odluku hoće li uopće odnosno koju će vrstu (kripto)imovine promatrati kao subjekt predloženog proširenja primjene Direktive o administrativnoj suradnji. To bi uključivalo i potrebu pobližeg definiranja pojma kriptoinovine (odnosno kriptovaluta), kao i potrebu identificiranja relevantnih posrednika za potrebe porezne obveze i obveze izvještavanja.

PRAKSA SUDA EUROPSKE UNIJE PO PITANJU POREZNOG TRETMANA KRIPTOVALUTA

Europski sud je 22. listopada 2015. donio prvu presudu koja se bavi pitanjem digitalne valute odnosno bitcoina. Riječ je o presudi u *predmetu C-264/14, Skatteverket protiv Davida Hedqvista*. Hedqvist je posredstvom jednog društva htio pružati usluge zamjene tradicionalnih valuta za virtualnu valutu „bitcoin“ i obratno. Postavilo se pitanje treba li članak 2. stavak 1. Direktive o PDV-u tumačiti na način da transakcije opisane kao zamjena digitalne valute za tradicionalnu valutu i obratno, koje se obavljaju uz plaćanje naknade koju pružatelj usluge uključuje kod obračunavanja tečaja, predstavljaju isporuku usluga uz naknadu. Dodatno, ako se to promatra kao isporuka usluga uz naknadu, treba li takvu isporuku usluga, prema članku 135. stavku 1. Direktive o PDV, izuzeti od plaćanja PDV-a.

Potaknut tim pitanjima, Sud EU je svojom presudom utvrdio kako članak 2. stavak 1. Direktive o PDV-u treba tumačiti na način da transakcije koje se sastoje od zamjene tradicionalnih valuta za jedinice digitalne valute „bitcoin“ i obratno, obavljene uz plaćanje iznosa koji odgovara marži u iznosu razlike cijene po kojoj operator kupuje valutu i cijene po kojoj je kasnije prodaje svojim klijentima, *predstavljaju isporuku usluga uz naknadu*. Dodatno, takve transakcije u skladu s člankom 135. stavkom 1. Direktive o PDV-u, koji uređuje ostala izuzeća od plaćanja PDV-a, predstavljaju transakcije izuzete od PDV-a.

ULAZAK KRIPTOVALUTA NA TRŽIŠTE IGARA NA SREĆU

Ekspanzija tržišta kriptovaluta otvara znatan prostor i igrama na sreću, naročito *online* igrama na sreću odnosno *online casina*. Iako pregled postojećeg stanja ukazuje na izuzetno ograničeni primjenu kriptovaluta prilikom igranja na sreću odnosno stroga ograničenja zakonodavstva država po pitanju primjene kriptovaluta u (zemaljskim) igrama na sreću, spoznaja da bi od intenzivnije primjene kriptovaluta mogli profitirati kako igrači, tako i priređivači igara na sreću (*casina*) nedvojbeno ukazuje na mogućnost šire primjene kriptovaluta u industriji igara na sreću. (Online) *casina*, naime, slijede preferencije plaćanja svojih korisnika, te se zbog sve većeg širenja kriptovaluta javlja i povećana želja i namjera njihova korištenja prilikom igranja na sreću. Može se reći kako je sektor igara na sreću jedno od područja koje doživljava značajne promjene zadnjih godina zahvaljujući intenzivnijem korištenju kriptovaluta. Postoje, naime, *online casina* koja kao depozite koriste kriptovalute jer se takav sustav plaćanja pokazao praktičnim kako za operatore, tako i za igrače. Unatoč tome što sustav korištenja kriptovaluta u sektoru igara na sreću pokazuje niz prednosti, postojeći pravni okviri većini *online casina* ne dozvoljavaju prihvaćanje takvih sredstava plaćanja budući da se u većini država postojeći propisi o igrama na sreću izravno protive korištenju sustava plaćanja kriptovalutama.

Pritom postoji donekle dvojbeni situacija. S jedne strane, ističe se kako neodobravanje ili zakonska zabrana korištenja kriptovaluta kao sredstva ulaganja u igre na sreću, zbog nedostatka informacija o visini ulaganja i podrijetlu novca, u znatnom vodi manjku transparentnosti. S druge strane, ukazuje se na države koje pozitivno gledaju na korištenje kriptovaluta, naročito u slučaju *online casina*. U praktičnoj primjeni to znači da pojedinac može koristiti kriptovalute prilikom igranja na sreću, čak i u onim državama koje načelno zauzimaju negativan stav prema korištenju kriptovaluta, sve dotle dok ne postoje nacionalni pravni propisi koji zabranjuju korištenje kriptovaluta.

Analizom dostupnih podataka ne može se utvrditi postojanje sustavnog pristupa država korištenju kriptovaluta u sektoru igara na sreću. Dok većina države, potaknuta namjerom borbe protiv pranja novca, izričito zabranjuju korištenje kriptovaluta prilikom igranja na sreću, postoji manji broj država koji izričito ili prešutno prihvaća njihovo korištenje u tom sektoru zabave. U pravilu, države dozvoljavaju korištenje onih valuta koje su propisane odgovarajućim nacionalnim propisima o platnom prometu. Budući da kriptovalute predstavljaju pravno neuređeno sredstvo plaćanja, kao takve nisu obuhvaćene nacionalnim propisima. Unatoč tome, postoje određene države koje pozitivno pristupaju pitanju korištenja kriptovaluta. U nastavku navodimo neka nacionalna rješenja do kojih se došlo baveći se ovom materijom:

Belgija

Prema zadnjem izvješću o računalnim igrama na sreću (*Reserch Report on Lootboxes, 2018.*)¹. ulog bilo koje vrste dovoljan je da se neka igra kvalificira kao klađenje. Korištenje novca pritom nije nužno. Moguće je i korištenje digitalne (virtualne) valute da bi se utvrdila neka vrijednost uloga. Vrijednost uloga može biti definirana prema stupnju uporabljivosti, naročito onih predmeta koje igrač smatra korisnim i za koje plaća novce. U tom smislu, kriptovalute imaju uporabnu vrijednosti i njihovo korištenje u sektoru igara na sreću belgijski zakonodavac, prema tom izvješću, ne zabranjuje.

Estonija

Estonski propisi o sprječavanju pranja novca od važnosti su za sustav registracije i verifikacije igrača. U pogledu korištenja kriptovaluta, stajalište je estonske porezne uprave da se kriptovalute mogu koristiti u sektoru igara na sreću.² Naime, u Estoniji je legalno vršiti razmjenu kriptovaluta pri čemu se mora registrirati pri posebnoj jedinici pod okriljem ministarstva financija. Estonija je poznata po svojoj otvorenosti i inovativnosti kad su kriptovalute u pitanju. Iako nisu prihvaćene kao zakonito sredstvo plaćanja, estonska vlada kriptovalute tretira kao „vrijednost predstavljenu u digitalnom obliku“.

Mađarska

Na usluge igara na sreću u Mađarskoj, između ostalog, primjenjuju se i odredbe Zakona o sprječavanju pranja novca u skladu s europskom direktivom koja regulira to pitanje. U skladu s člankom 4. Direktive o sprječavanju pranja novca, pružatelji usluga igara na sreću moraju izvršiti provjeru klijenta u slučaju sumnje ili ako vrijednost njegovih transakcija prelazi određeni prag. U tom smislu, u Mađarskoj ne postoji određeni propis koji bi dozvoli, ali niti zabranio korištenje virtualnih valuta prilikom igranja na sreću. Zato mađarski igrači, pored kartičnog plaćanja koriste i metodu plaćanja kriptovalutama (npr. bitcoin, ethereum, XRP, Litecoin).

Malta

Malta je država koja je poznata po vrlo liberalnom pristupu kriptovalutama. Iako kriptovalute nisu prihvaćene kao zakonsko sredstvo plaćanja, prihvaćaju se kao legalna i pravno uređena imovina. Svojim otvorenim i naprednim pristupom prema prihvatu kriptovaluta, Malta se pozicionirala kao vodećih svjetska država na području pravne uređenosti kriptovaluta jer je prva kreirala pravne okvire tehnologije kriptovaluta. U tom smislu, postojeći pravni okviri

¹ Prema Research Report on Loot Boxes, FPS, Gaming Commission, Brussels, 2018., str. 9.

² Prema: Gabnys, Andrew: The Gambling Law Review: Estonia.

dozvoljavaju prihvati kriptovaluta od strane operatora igara na sreću na ime uplata klađenja, pod uvjetom da se takve uplate vrše u skladu s obvezama nametnutim od strane nacionalnog tijela (Komisije) koje regulira sektor igara na sreću.

Španjolska

Španjolska vlada dozvoljava određenim web stranicama koje pružaju npr. *online* poker prihvat kriptovaluta ako je riječ o licenciranim stranicama. Zahtijevanjem licenciranja web stranica koje pružaju usluge *online* igara na sreću i na to ime prihvaćaju kriptovalute, Španjolska je bitcoin stavila kao sredstvo plaćanja u nacionalnom zakonu koji uređuje igre na sreću. U tom smislu, španjolski igrači mogu koristiti kriptovalute kao sredstvo plaćanja za *online* igre na sreću ako je račun igrača namijenjen igranju na sreću nominiran u eurima. U pogledu zemaljskog igranja na sreću načelno nije moguće igranje korištenjem kriptovalute.

Švicarska

Švicarska je poznata kao jedna od država koje su prijateljski raspoložene prema korištenju kriptovaluta. Pritom je potrebno poštivati propise o sprječavanju pranja novca. Ako je posrijedi potpuno uvažavanje propisa o prevenciji financijskog kriminala, kriptovalutne projekte moguće je obavljati potpuno zakonito. To u stvarnosti znači da švicarsko pravo igara na sreću samo za sebe ne isključuje određene mehanizme plaćanja poput e-novčanika (e-wallet) ili kriptovaluta, pod uvjetom da takvi mehanizmi plaćanja moraju biti usklađeni s propisima o sprječavanju pranja novca.

prof. dr. sc. Nikola Mijatović

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu